

Evaluatie beoordelingsronde 2017-2021

28.10.2016

De twee belangrijkste vaststellingen/uitgangspunten;

1. Het medium mag niet als de boodschap worden beschouwd

De beoordeling binnen het Kunstendecreet is in essentie een inhoudelijke beoordeling van een artistiek dossier.

Vanaf het prille begin van de procedure – het in te vullen Format – worden echter zakelijke, objectiveerbare elementen naar voor geschoven en wordt vooral gevraagd naar meetbare gegevens. De organisatie – of de kunstenaar moet zichzelf dus wringen in een Format dat bepaald werd door externe factoren en dat, net daarom, geen plaats biedt aan wat buiten de lijnen kleurt, dus voor het creatieve, baanbrekende, eigenzinnige. Net dat wat de artistieke praktijk dient te kleuren. Wat beoordelaars voorgeschoteld krijgen ter analyse en evaluatie is dus de noodgedwongen verwrongen verwoording van een artistieke praktijk; niet die artistieke praktijk zelf.

Ook al kan dit wellicht niet anders, toch moet voortdurend, bij elke stap, deze feitelijke- en dus wellicht onontkoombare - discrepantie tussen de uiteindelijke doelstelling en de gehanteerde methodiek voor alle betrokkenen – beoordelaars, administratie, adviescommissie en minister – duidelijk blijven. Anders wordt niet de toekomstige artistieke werkelijkheid beoordeeld, maar de wijze waarop de (verwrongen) verwoording ervan al dan niet binnen een beoordelingssysteem past.

Enkel vanuit dit niet-aflatend besef kan dit proces leiden tot een eerlijke en verdedigbare beslissing omtrent een toekomstig kunstenlandschap.

2. Het artistieke luik moet primeren op het zakelijke luik

We herhalen: De beoordeling binnen het Kunstendecreet is in essentie een inhoudelijke beoordeling van een artistiek dossier.

Op talloze momenten in de voorbije procedure kreeg echter de zakelijke component de bovenhand op de inhoudelijke. We brengen enkele van die momenten in beeld:

- de samenstelling van de commissies;
- de vraagstelling in KIOSK;
- de eerste vraag voor de artistieke beoordelaars is nagaan of het artistieke verhaal spoort met het zakelijke;
- de opmaak van een rangorde;
- voor de redactie van het 'voorstel van beslissing' speelt, in de actuele procedure, enkel de Administratie een rol;
- ...

Dat deze zaken cumulatief spelen heeft het perverse effect dat het zakelijke, het functionele de bril is waardoor naar het (reeds zakelijk verkleurde) dossier wordt gekeken.

Het uiteindelijke resultaat is een besluit dat mathematisch, wiskundig genomen is, maar waar alle inhoud, die van de organisaties maar ook die uit de visienota en het vernieuwde kunstendecreet, plots geen significante rol meer lijkt te spelen

Ook het besef voor dit gevaar moet bij de evaluatie, en dus bij een verbetering van de procedure, voortdurend in het voorhoofd worden gehouden.

Dat deze twee uitgangspunten in de voorbije beoordelingsronde en bij de hieruit voortgevloeide beslissing geheel ondergesneeuwd zijn geraakt, heeft in de kunstensector voor bijzonder veel frustratie gezorgd.

Het is wellicht meer hieraan te wijten dan aan de ondermaatse subsidiebedeling, dat de voorbije ronde geen enkele betrokkene tevreden heeft gesteld.

LUIK 1 – HET BREDE KADER

Het nieuwe Kunstendecreet introduceerde heel wat nieuwe begrippen en momentums. Die kregen in de voorbije beoordelingsronde bijna allemaal voor het eerst een reële invulling. Deze invulling was echter niet steeds even helder of even geslaagd.

Nu het stof van de eerste geheel doorlopen procedure is gaan liggen, kunnen, op basis van de opgedane ervaringen, de begrippen en de 'milestones' verhelderd en verder uitgekristalliseerd worden.

Hieronder volgt daartoe een poging vanuit de Kunstensector.

1. Landschapstekening

Over de 'landschapstekening' is zeker begripsverwarring ontstaan tussen de betrokken protagonisten, in die mate zelfs, dat er misschien naar een nieuwe naam gezocht zou moeten worden. Soms werd de 'landschapstekening' zelfs verward met een 'toekomstplan'; een cruciaal document dat in deze ronde echter ontbrak (zie verder). Onder andere door deze begripsverwarring heeft de voorbije Landschapstekening, waar nochtans door heel veel actoren aan werd meegewerkt, niet de inspirerende rol kunnen spelen waarvoor het de intrinsieke kwaliteiten bezat.

De 'Landschapstekening' die opgemaakt wordt vanaf de tweede helft van een decreetperiode is bedoeld als een analyse van de actuele toestand; als een evaluatieve Stand van Zaken, gecombineerd met een SWOT-analyse.

De 'Landschapstekening' brengt het gehele kunstenveld in beeld, met alle disciplines en werkvormen en heeft in het beste geval ook voor het (nog) niet-gesubsidieerde kunstenveld en voor maatschappelijke sectoren waar de kunsten een link mee hebben of kunnen hebben.

Deze analyse kan best worden opgemaakt door Kunstenpunt, i.s.m. de administratie.

De inhoud van de analyse is het basismateriaal voor de Visienota van de bevoegde minister.

De landschapstekening kijkt dus in essentie achteruit.

2. Visienota

Op basis van de gemaakte analyses in de 'landschapstekening' formuleert de bevoegde minister betrachtingen, doelstellingen en aandachtspunten. Hiermee geeft zij of hij aan op welke wijze en op welke punten en in welke richting het (gesubsidieerde) kunstenveld in de toekomst best zou evolueren en op welke wijze het beleid hieromtrent stimulerend kan optreden.

De Visienota bestaat zowel uit algemene, haast theoretische keuzes (*genre: de artiest staat bij het productieproces centraal en moet degelijk vergoed worden*) als uit zeer concrete en uitgewerkte richtlijnen (*genre: het is vanzelfsprekend dat kunstenaars die meewerken aan een voorstelling of een concert worden vergoed voor al de repetities. Deze vergoedingen maken vanzelfsprekend (en verplicht) deel uit van de productiekost. Bij het bepalen van een subsidiebedrag wordt met dit soort kosten vanzelfsprekend rekening gehouden*).

De opmaak van deze Visienota is voorwerp van maatschappelijk (parlementair) debat en kan, op basis van dat debat, in de loop van het proces gefinetuned worden. In dat tegensprekelijk debat zal ook sneller duidelijk kunnen worden welke specifieke, concrete keuzes het beleid wenst te maken.

De Visienota bevat belangrijke elementen waar kunstenuorganisaties rekening mee kunnen houden bij de opmaak van hun aanvraagdossier. Om deze reden moet een visienota ook binnen de gestelde termijn en goed op voorhand in de publieke arena worden gebracht.

(nb: een performant kunstenubeleid vindt het evenwicht tussen bottom-up gegroeide initiatieven en een 'call for tender'-werking).

3. Aanvraagdossier

In het Aanvraagdossier beschrijven de kunstorganisaties hun inhoudelijke visie en werking voor de gevraagde KD-periode. Zij geven ook aan op welke wijze deze inhoudelijke werking zakelijk onderbouwd en omkaderd wordt.

Het zwaartepunt van een Aanvraagdossier ligt bij het inhoudelijke verhaal. Daar vertelt een organisatie over haar specificiteit en eigenheid (DNA-structuur); daar geeft een organisatie aan op welke wijze ze de functies waarop ze wil inzetten, zal aanpakken.

In het Format moet dan ook absoluut de nodige fysieke en mentale ruimte gegeneerd worden om dit inhoudelijke verhaal te kunnen brengen.

KIOSK heeft heel wat administratieve voordelen. De formatisering zorgt voor een formalisering, beheersbaarheid en juridisering van het proces. Allemaal noodzakelijke aspecten van een objectiverende aanpak die voor de investering van gemeenschapsgelden in een efemeer gegeven als 'kwaliteit van kunst' zeker ook noodzakelijk is.

MAAR de keerzijde van de medaille is dat wat moet leiden tot een essentieel inhoudelijke beoordelingsprocedure, nu al te zeer uitmondt in een administratieve beoordelingsprocedure.

Een zinvol oordeel over een kunstorganisatie of, bij uitbreiding, over een werkveld, gebeurt immers niet enkel op basis van elementen die conform een decreettekst moeten worden gevraagd en vervolgens afgevinkt of afgetoetst.

Het zakelijke luik van het aanvraagdossier beschrijft de modaliteiten van het inhoudelijke verhaal en staat dus ten dienste van deze inhoud. Het zakelijke luik is dus zeker wel belangrijk, maar, uit de aard van de zaak, secundair.

Het aanvraagdossier wordt in eerste instantie individueel geëvalueerd. Daarbij wordt nagegaan of:

- 1) Het dossier inhoudelijk interessant is of niet;
- 2) Deze inhoud degelijk zakelijk onderbouwd en omkaderd wordt of niet.

Pas in een latere fase (zie 'toekomstplan') worden de dossiers die inhoudelijk interessant zijn en waarvan deze inhoud bovendien degelijk zakelijk ondersteund en omkaderd wordt, naast elkaar gelegd om er de best mogelijke landschapspuzzel mee samen te stellen.

4. Complementair Lokaal Kunstenbeleid

De gesprekken tussen de bevoegde minister en de lokale beleidsverantwoordelijken waren zonder voorgaande. Dat deze gesprekken – die ook in het verleden plaatsvonden – een officieel statuut kregen en open gesteld werden voor gelijkaardige besturen, was in elk geval een pluspunt.

Omdat de uiteindelijke doelstelling van deze gespreksronde onduidelijk was en bleef – wellicht voor alle betrokkenen – waren ook alle stappen van de procedure hiervoor eerder vaag.

Omwille van de afwezigheid van precieze doelstelling, maar ook wegens het onduidelijke statuut van degelijke gesprekken en het floue mandaat van de gesprekspartners, kan deze stap haast niet geëvalueerd worden.

Dat de besprekingen i.v.m. de Provinciale bevoegdheidsherverdeling (inclusief middelen) op dat moment in volle gang waren, bemoeilijkte bovendien een helder parcours.

Voor de toekomst is het vooreerst nodig om het doel en de kaders van dergelijk overleg duidelijk te stipuleren. Vanuit die gekaderde doelstelling kan dan bekeken worden wie precies de gesprekspartners zijn (enkel de centrumsteden? of breder?) en op basis van welke informatie de gesprekken moeten lopen. Het valt immers te vermijden dat dergelijke gesprekken blijven steken in het particularisme van de stad/gemeente in kwestie.

De gesprekken tussen Vlaamse overheid en de lokale cultuurbeleidsverantwoordelijken zijn in het nieuwe Kunstendecreet dan wel uit de duistere achterkamers gehaald; de nieuwe situatie blinkt nog niet uit in transparantie. Het 'Draaiboek Kwaliteitsbeoordeling' stipuleert dat de minister een ontwerp van beslissing ontvangt van de administratie en daarna nog wel met steden en gemeenten hierover overlegt.

Er is echter geen vaststaand opvolgend, toetsend overleg meer ingepland met voorzitters, commissies, etc. De adviescommissie kan gevraagd worden naar een advies inzake het proces, maar evengoed niet. Het is de minister die uiteindelijk de beslissing neemt, eventueel dus zonder terugkoppeling.

Op vlak van transparantie is dus zeker nog progressiemarge.

Kunstensector en lokale besturen zijn voor elkaar een cruciale partner. Kunstenorganisaties worden dus best zo snel mogelijk en zo intensief mogelijk betrokken bij de (voorbereiding van de) gesprekken tussen Lokaal Bestuur en Vlaamse Regering.

Dit alles vergt tijd.

De voorbereiding van dit traject voor de volgende ronde (dus in eerste instantie het helder formuleren van de doelstelling ervan) wordt daarom best zo snel mogelijk opgestart.

5. Het Toekomstplan

In de huidige procedure ontbrak een cruciaal element: een blauwdruk van een optimaal landschap.

Enkel in het 'draaiboek kwaliteitsbeoordeling' (pag. 18) wordt gewag gemaakt van dergelijke stap. Er wordt daar gesproken van een 'voorstel van beslissing: administratie@minister / terugkoppeling naar adviescommissie en (bepaalde) voorzitters'. (nb: 'voorstel van beslissing' is ook de formele term als wat doordeweeks een 'preadvies' wordt genoemd). Maar de facto heeft deze (inhoudelijke) terugkoppeling tussen minister, administratie, adviescommissie en voorzitters in de voorbije ronde niet plaatsgevonden.

DE NOODZAAK

Deze blauwdruk zou de ultieme toetssteen geweest moeten zijn voor de individuele aanvraagdossiers die als én inhoudelijk interessant én als zakelijk deskundig onderbouwd en ondersteund werden gequoteerd door beoordelingscommissies en administratie.

Omdat deze blauwdruk ontbrak, had ook de beslissende minister geen kader om op een constructieve manier om te gaan met de gunstig beoordeelde dossiers (inhoudelijk: minstens voldoende, zakelijk: minstens voldoende). Er was geen kader om, bijvoorbeeld, bepaalde regio's toch te stimuleren, om bepaalde werkvormen of disciplines te accentueren, om organisaties die expliciet kozen om (tewerkstelling van) kunstenaars naar voor te schuiven, in elk geval te ondersteunen.

Door het ontbreken van dergelijk 'Toekomstplan' konden de principes en beleidslijnen die in de Visietekst waren aangehaald, niet anders dan dode letter blijven.

Erger nog: enkel de quotering van individuele dossiers - die voorafgaand op geen enkele (doordachte) wijze tegen elkaar werden afgewogen en waarvan de uitslag significant bepaald werd door de commissie waarin ze toevallig werden besproken - kon gehanteerd worden om, middels een ranking die rationeel niet onderbouwen bleek, dossiers al dan niet te subsidiëren. Het uiteindelijke globale resultaat - "het nieuwe gesubsidieerde kunstenveld" - kon hierbij zelfs niet op één enkel moment een rol van betekenis spelen. Integendeel: het was - wellicht zelfs voor de minister - bang afwachten wat het eindresultaat van het mathematische spel zou opleveren.

In deze ronde heeft niet de minister beslist, maar wel de oncontroleerbare toevalligheid van individuele puntentoebedelingen. Om in het vervolg dergelijke deplorabele situatie te vermijden en

om dus vanaf nu de inhoud te laten primeren op het aleatoire spel van toevallige cijfergegevens, is de opmaak van een uitgewerkt 'Toekomstplan' bijzonder aangewezen.

BASIS

Dit Toekomstplan zou gebaseerd moeten zijn op:

- De landschapstekening;
- De visietekst;
- De individuele dossiers – dus de ideeën en plannen die vanuit de Kunstensector zelf werden aangereikt.

WIE MAAKT HET TOEKOMSTPLAN (BEST) OP

Dit Toekomstplan, dat in essentie een inhoudelijk plan is, zou moeten worden opgemaakt onder leiding van de bevoegde minister, vanuit de verleende politieke verantwoordelijkheid. Maar het eigenlijke redactiewerk zou door inhoudelijk onderlegde personen dienen te gebeuren. Leden van de Adviescommissie, voorzitters (of leden) van de beoordelingscommissies bieden hiervoor de meest evidente rekruteringsbasis. Maar men kan ook denken aan externen.

Momenteel wordt enkel de Administratie vermeld als mogelijke opsteller van dit 'Toekomstplan' (zie Draaiboek Kwaliteitsbeoordeling, pag. 18.). De administratie – zeker wanneer ze de enige actor zou zijn - is echter niet het meest geschikte orgaan om een toekomstig landschap te bedenken en uit te tekenen. Een landschap wordt immers best vormgegeven vanuit inhoudelijke verhalen, niet vanuit businessplannen. Bijkomende vraag hierbij is hoe de administratie de Visienota (en eventuele druk vanuit het kabinet) zal hanteren in functie van deze oefening.

Er valt daarentegen zeker wat voor te zeggen om de voorzitters van de beoordelingscommissies – de inhoudelijke mensen - terdege te betrekken bij deze tekening.

De rol van deze voorzitters is momenteel beperkt. Zij worden nu ingezet als neutrale procesbegeleiders. Enkel op het einde van het proces *kan* de Minister of de afdeling hen afzonderlijk of samen advies vragen maar dan wel vanuit hun inhoudelijke expertise.

Dit is problematisch:

- Een globaal inhoudelijk advies (dus een aanzet van landschapstekening vanuit een inhoudelijke invalshoek) is absoluut noodzakelijk. Het feit dat de minister dit ook NIET kan vragen, is overigens hoe dan ook een slechte zaak.
- De samenstelling van de groep voorzitters is, qua discipline en inzicht in het structurele werkveld momenteel echter niet écht representatief om dat globaal inhoudelijk overzicht te kunnen bieden. Ze zijn daar niet op geselecteerd. Dit is absoluut een werkpunt voor de toekomst.

INHOUD VAN HET TOEKOMSTPLAN

Het Toekomstplan, dat dus ook put uit de informatie van de individuele aanvraagdossiers, moet aandacht hebben voor het globale verhaal van elke organisatie én voor de verhouding tussen de verschillende initiatieven die een aanvraagdossier indienden. (samenwerkingsvertakkingen - spinnenweb).

Het zou bijzonder jammer zijn indien een organisatie een positieve evaluatie krijgt omwille van de speciale rol die ze speelt voor een aantal initiatieven, indien deze initiatieven dan uiteindelijk uit de (subsidie)boot blijken te vallen.

Om deze netwerkingen duidelijk en snel in beeld te krijgen, zou bij de individuele adviezen ook duidelijk aangegeven moeten worden (eventueel in een apart luik):

- Voor welke andere organisaties/projecten/artiesten de beoordeelde organisatie belangrijk is;

- Op welke wijze de beoordeelde organisatie belangrijk is in het landschap, voor andere organisaties/projecten/artiesten.

PUBLIEK ASPECT

Dit Toekomstplan heeft een publiek (parlementair) debat. Niet enkel omdat het gaat om een belangrijke inhoudelijke beslissing maar ook omdat voor de financiering van dat plan uiteindelijk een politiek draagvlak gevonden zal moeten worden. Voor een plan dat de goedkeuring kan wegdragen van – minstens – de parlementaire meerderheidspartijen zal ook gemakkelijker het nodige budget worden gevonden/vrijgemaakt.

LUIK 2 – SAMENSTELLING EN WERKING VAN DE COMMISSIES

De kunstensector is en blijft principieel voorstander van het systeem van 'Peer Review'.

Op de samenstelling en de werkwijze van de commissies voor de recente structurele ronde van het KD zijn echter heel wat negatieve opmerkingen te maken. Dat er overmatig veel nieuwe beoordelaars in het systeem werden verwelkomd en dat dit systeem zelf fundamentele wijzigingen had ondergaan ligt aan de oorzaak van heel wat van die opmerkingen. Maar er zijn ook systeemfouten te detecteren.

We brengen hieronder de tekortkomingen in kaart en formuleren verbeteringen.

Verbeteringen hoeven overigens niet te wachten tot de volgende structurele ronde; ook de behandeling van aanvraagdossiers voor projecten en beurzen zal beter kunnen gebeuren na het doorvoeren van de voorgestelde wijzigingen.

Profiel van de leden / Profiel van de samengestelde beoordelingscommissie

Idealiter is een commissie als volgt samengesteld:

- evenwicht voor wat betreft ervaring met beoordelen;
- evenwicht voor wat betreft kennis van het landschap, van organisaties;
- evenwicht binnen een beoordelingscommissie voor wat betreft zakelijke en artistieke profielen. Binnen de huidige samenstellingen was er een duidelijk overwicht van administratieve en technische profielen. Dit versterkte nog het 'overwicht van het zakelijke' in deze ronde: er werd vooral gekeken naar de kwaliteit van het ingediende dossier, eerder dan naar de intrinsieke kwaliteit van de werking
- voldoende vakspecialistische kennis binnen een commissie. Dit was nu niet steeds het geval. De commissieleden die voortijdig ontslag gaven omdat ze zagen dat ze met onvoldoende deskundigheid konden uitspraken doen over het sectordeel dat hen was toevertrouwd, waren eerlijker dan diegene die desondanks toch aan boord bleven. Het is noodzakelijk dat, voor het verderzetten van de commissiewerken, de aangegeven competenties van de leden opnieuw gescreend worden.
- leden van een commissie mogen niet betrokken zijn (bij de dossiers waarover ze oordelen) Het begrip 'betrokkenheid' moet een scherpe, heldere en universele invulling krijgen. Bij deze invulling mag *in globo* het gevaar voor belangenvermenging en betrokkenheid van partijen niet over-geproblematiseerd worden en wordt er best rekening mee gehouden dat voldoende voeling met de sector noodzakelijk is om de beoordeling relevant en werkbaar te houden.
- een commissie bestaat uit voldoende (competente) leden. Een commissie van 7 personen blijkt te klein om, binnen een (te) korte werkperiode steeds voldoende leden (noodzakelijk kritisch én reglementair minimum) op vergaderingen aanwezig te krijgen.
- de leden van een commissie moeten samen een traject kunnen afleggen; een commissie mag geen duiventil zijn. Een stabiele, langdurige samenwerking komt zeker de verstandhouding ten goede. De beoordelingen zullen daardoor zeker ook aan homogeniteit winnen. Dit aspect is overigens ook bijzonder belangrijk én noodzakelijk voor de beoordeling van aanvragen voor projectsubsidie en beurzen. Op dit moment valt op deze beoordelingen geen enkele lijn te trekken.

Bottom-line: Peer Review is waardevol indien de beoordelende 'peers' voldoende intrinsieke kwaliteiten hebben. Hierover moet worden gewaakt via screening van de aangegeven competenties. Hieraan moet worden gewerkt, wellicht via een nieuwe, goed gekaderde oproep om nieuwe kandidaten. Gezien het traject dat deze mensen moeten lopen (vertrouwdheid opbouwen met het veld) wordt hiermee best onmiddellijk gestart. Ook voor de behandeling van de projectaanvragen en van de beurzen is dit urgent.

Profiel en rol van de voorzitters

De voorzitters kregen in de voorbije ronde de rol van (neutrale) procesbegeleider.

Net zoals geldt bij de samenstelling van de adviescommissie is ook de aanstelling van voorzitters een proces dat met zorg en – zo mogelijk – met transparantie en inspraak moet gebeuren.

(Dit democratisch proces houdt ook in dat er moet kunnen opgetreden worden (bijsturing) tegen voorzitters die niet goed functioneren.)

Neutraliteit is eerder een zelfopgelegde houding dan wel een gegeven. Voorzitters hebben best heel wat maturiteit en kennis.

Maar ook al gaat het – in het beste geval - om ervaren mensen, ook in deze rol is specifieke opleiding nodig. Niet enkel als gespreksleider en consensusbetrachter, maar ook op inhoudelijk vlak. Transdisciplinair denken en oordelen komt niet vanzelf. En ook over de disciplines en werkvormen die tot hun 'ambtsterrein' behoren, wordt best informatie opgedaan.

Ook permanent overleg onder de voorzitters is nodig. Dit moet expliciet in het 'Draaiboek' worden ingeschreven

De vraag is echter of de gevraagde 'neutraliteit' doorheen het hele proces wenselijk is.

Indien voor hen een rol wordt weggelegd voor de voorbereiding/redactie van het 'Toekomstplan', representeren ze op dat moment met z'n allen de gehele kunstensector. Op dat moment moeten ze ten minste hun kennis van de eigen deelsector kunnen inbrengen in het redactiedebat.

De rol van de adviescommissie

De adviescommissie heeft zijn rol als 'externe procesbewaker' niet met verve gespeeld.

De opdrachten die de commissie heeft, zijn in se duidelijk en correct.

Maar deze rol moet men ook durven opnemen. Het is problematisch dat een adviescommissie niet ingrijpt of geen (interne dan wel externe) uitspraken doet om het lopende proces te remediëren, terwijl er flagrante ontsporingen gebeuren. Misschien was de onafhankelijkheid of ongenaakbaarheid te weinig gegarandeerd? Of misschien was het recht om in te grijpen te weinig omschreven als een plicht tot ingrijpen? Als parafrase op de uitspraak 'wie bewaakt de bewakers?' past hier evenzeer : 'wie spoort de aanspoorders aan?'

De adviescommissie heeft een belangrijke, onafhankelijke taak in een democratische proces. Er moet gezocht worden naar een systeem waardoor deze taak ook ten volle wordt opgenomen (democratische controle, eventueel vanuit het parlement? Verkiezing van de leden en de voorzitter (zoals de verkiezing van een Openbaar aanklager is sommige staten van de USA?)

Ook al werk op de plank vóór indiening aanvraagdossiers

Bij het bespreken van de 'beoordeling en beslissing' – het derde luikje van deze analyse – stellen we voor dat er een persoonlijk gesprek is tussen de/enkele commissieleden (bijvoorbeeld de 'insteekgevers' en de aanvrager. Deze toelichting kan er voor zorgen dat het inhoudelijke op de voorgrond blijft bij de analyse van de dossiers.

Het zou echter jammer zijn dat er pas dan een 'werkcontact' zou zijn tussen beide partijen. Het gros van de kunstorganisaties die structurele ondersteuning aanvragen, zit op dat moment reeds in het subsidiesysteem en heeft dus een relatie met de Vlaamse overheid. De informatie die via het Formatgegeven (actieplannen en werkingsverslagen) wordt meegedeeld, is niet meer dan een technische en formalistische distillatie van objectieveerbare en meetbare gegevens en vertellen dus geenszins het echte verhaal van een organisatie. Enkel door ter plekke af te stappen, kunnen de betrokken beoordelaars de artistieke en omkaderende werkelijkheid van een organisatie leren kennen.

De kunstinstellingen gaven expliciet aan dat het bezoek van de beoordelaars een waardevol en zelfs essentieel onderdeel is geweest van hun beoordelingsproces. Dit is een goede reden om dat evenzeer in te bouwen voor de beoordeling van de andere kunstorganisaties.

We pleiten er dus voor dat, liefst minstens tweemaal in de periode van 5 jaar die een aanvraagdossier vooraf gaat, er een werkbezoek is van de beoordelingscommissie – of een delegatie ervan – aan de kunstorganisaties.

Indien beoordelingscommissies een beperkt aantal dossiers te behandelen hebben, is dit een haalbare kaart.

Het verwerken en behandelen van de informatie van het aanvraagdossier

Er moet geïnvesteerd worden in gelijkaardige, gelijkmatige en gelijkwaardige processen binnen en over alle commissies heen in functie van rechtszekerheid, correctheid en rechtvaardig oordelen. Er moeten ook goede afspraken worden gemaakt over het transparant communiceren van deze beoordelingen.

- Gelijke methodologie voor alle beoordelingscommissies;
- Gelijkmatige behandeling van alle dossiers;
- Kwaliteitsvolle voorbereiding van het beoordelingswerk, afstemming van inhoudelijke parameters. Enkele voorbeelden:
 - o Hoe wordt landelijke spreiding gemeten?
 - o Afstemming over wat als 'excellent' wordt gezien (waar ligt de lat) - waartegen zet men dossiers af? - Wat is het ideaalbeeld? - Is het wel nuttig een ideaalbeeld, een sjabloon te hebben?
 - o Afstemming over betekenis van 'correcte vergoeding voor (artistieke) medewerkers'
 - o ...

De 'insteken' door 2 beoordelaars i.v.m. een dossier moeten in alle beoordelingscommissies serieus worden genomen en expliciet aan bod komen. Deze insteken vormden nu vaak een probleem. Ze waren vaak te laat, niet zelden ongelijkwaardig van kwaliteit en soms waren er gewoon te weinig.

De 'insteken' zijn een zeer belangrijk aspect. Door de aard van de zaak vormen zij het fundament waarop de uiteindelijke beoordeling redactioneel wordt uitgebouwd.

Het is wellicht nuttig dat (minstens de) de beoordelaars die een 'insteek' leveren ook een gesprek hebben met de aanvragende organisatie (eventueel tijdens een werkbezoek).

De Administratie moet uitdrukkelijk voldoende tijd krijgen voor de zakelijke toelichting van elk individueel dossier.

Ook voor de behandeling van elk individueel dossier moet voldoende tijd worden voorzien.

Bepaalde commissies hadden in de voorbije ronde teveel dossiers te behandelen; dossiers die bovendien te verschillend waren. De werklastverdeling moet zeker verbeteren met het oog op een kwalitatieve beoordeling.

Verplichte discretie

Voor leden en voorzitters van de beoordelingscommissies, de adviescommissie en voor de dossierbehandelende ambtenaren zou er een afdwingbare zwijgplicht moeten zijn ten aanzien van de publieke opinie, de media over de lopende procedure en over de individuele dossiers.

LUIK 3 – BEOORDELING EN BELISSING

1. begripsverwarring wegwerken – inhoudelijk & zakelijk

Het nieuwe kunstendecreet en de afgeleide teksten creëerden een heel nieuw begrippenarsenaal. De inhoud van zowat elk van deze begrippen was voer voor debat (functies, criteria, procedure, rollen, bevoegdheden, oordelen, adviezen, ...).

Vanaf het prille begin – de opleiding van de commissieleden - was de onduidelijke definiëring een contaminerende factor. De begripsinhoud bleef gedurende de gehele procesperiode fluïde en werd in de verschillende cenakels anders geïnterpreteerd.

Er waren te weinig richtlijnen en er bleef een gebrek aan kwaliteitsbijsturing en afstemming onderweg. Gevolg hiervan was een groot gebrek aan stabiliteit en (rechts)zekerheid.

Ook verderop in de procedure – bij verhaal en repliek - bleef deze onduidelijkheid een struikelblok voor het helder en eenduidig behandelen van elke vorm van weerwoord.

Dit alles wierp een schaduw van willekeur over de procedure.

Zowel het werk van de inhoudelijke beoordelaars als dat van de zakelijke analisten en de secretarissen, leed onder het bovenstaande euvel.

Ook op zakelijk gebied was er een gebrek aan homogene visie op heel wat essentiële begripsinhouden en situaties. Dat uitte zich in een onevenwichtige kwaliteit van de zakelijke beoordeling (het hanteren van verschillende maten en gewichten over de adviezen heen); dat uitte zich evenzeer in de inhoudelijke adviezen, waarbij de beoordelingscommissie op oneigenlijke wijze standpunten innam omtrent zakelijke aspecten.

Nu een eerste beslissingsronde is doorlopen, kan van de opgedane ervaring worden geleerd:

- Uit de dispaartheid van gehanteerde begripsinhouden kan en moet, per cruciaal begrip, een homogene en heldere definitie worden gedestilleerd;
- Deze definities moeten duidelijk in de opleidingen worden besproken;
- Er moeten zowel voor de inhoudelijke beoordelaars als voor de betrokken ambtenaren (zakelijke evaluatie) opleidingen zijn;
- Ook de inhoudelijke beoordelaars moeten een basis aan zakelijke opleiding krijgen. Ook 'doorwinterde zakelijken' zouden best dergelijke opleiding bijwonen; dit garandeert immers het uniforme gebruik van begrippen en een uniforme visie op de relevante zakelijke principes.
- De opleiding is best permanent. Ook de nieuwe instromers moeten dezelfde lijnen meekrijgen en het is goed dat, over de commissies heen, regelmatig getoetst wordt dat er binnen één cenakel geen apocriefe interpretaties ontstaan.

2. Het opvangen van de 'technische beperkingen' van het Format

We moeten dus beseffen dat de informatie die de kunstenuitvoeringsorganisaties aanleveren via het Format, slechts een (zakelijk getinte) reductie en constructie is van het eigenlijke verhaal dat zich in werkelijkheid zou afspelen.

Het is vanuit dit besef dat er met deze informatie moet worden omgegaan.

Enkele concrete aandachtspunten (vanuit de ervaring van de afgelopen ronde):

- Vertrekpunt bij de beoordeling is het inhoudelijke, overkoepelende verhaal van de organisatie. Pas dan kan de (technische) informatie, aangeleverd via KIOSK, door de beoordelaars in het juiste kader geplaatst worden.

- De bijlagen zijn soms belangrijker zijn dan de 'formele' bladen van een aanvraagdossier om de eigenlijke ziel van een dossier te ontdekken. Ze mogen nooit genegeerd worden en worden best gelezen in de volgorde waarin ze geüpload werden.
- Houd rekening houden met de beperktheid van het template en probeer de invloed in te schatten van (de volgorde) van de vragen op de wijze waarop het aanvraagdossier werd ingevuld.
- De beoordelaars moeten terdege onderzoeken of de aanvragers al dan niet op gelijkaardige wijze het sjabloon/kiosk hebben gehanteerd. Er was geen precedent, geen ervaring, geen gedeelde collectieve kennis/bewustzijn in het veld over wat de gewenste antwoorden dienden te zijn (dus over wat de vraagsteller precies wil te weten komen).

3. Beoordelen is ook vergelijken

De verdeling van de dossiers leidde er blijkbaar niet vanzelfsprekend toe dat vergelijkbare dossiers ook echt vergeleken konden worden. Het draaiboek voorzag geen uitdrukkelijk overleg tussen de verschillende commissies, ook al behandelden deze gelijkaardige dossiers.

Het nieuwe decreet, met focus op de functies, beloofde een heel andere (bijkomende) insteek dan de disciplinaire, die tot dan werd gehanteerd. De praktijk en pragmatiek leidde er echter toe dat het disciplinaire in elk geval ook vandaag de meest belangrijke insteek is, terwijl net de vergelijkbaarheid tussen disciplinair verwante dossiers veel minder evident is geworden. Deze pragmatische keuze, waar zeker begrip voor is, mag er niet toe leiden dat het globale en overkoepelende zicht op het landschap – waar het net allemaal om te doen was – niet of onvoldoende aan bod zou kunnen komen.

Dit globale zicht is nodig:

- voor het correct en billijk beoordelen van individuele dossiers;
- voor het formuleren van een degelijk 'voorstel tot beslissing' (het 'Toekomstplan').

Voorstel tot verbetering: Overleg tussen de verschillende beoordelingscommissies over vergelijkbare dossiers moet in het Draaiboek worden ingebouwd.

4. Een kunstenaarorganisatie: een spin in het web – oog voor de plaats in het veld

De beoordeling moet aandacht hebben voor het globale verhaal van elke organisatie én voor de verhouding tussen de verschillende initiatieven die een aanvraagdossier indienden, samenwerkingsverbanden - spinnenweb.

Dit netwerk met alle concrete namen (en hun plaats/functie in het netwerk) moet zichtbaar worden gemaakt en gehouden. Wanneer in de slotfase van het beslissingsproces (bij de redactie van het Toekomstplan) afwegingen worden gemaakt tussen de 'goed' beoordeelde organisaties, dan moet ook hun – soms essentiële - rol t.o.v. hun collega-organisaties in het vizier blijven. Organisaties mogen niet 'en stoemelings' uit het landschap verdwijnen. Organisaties die op het eerste gezicht vergelijkbaar schijnen, kunnen toch voor heel andere netwerken cruciaal zijn en zijn daarom niet zomaar inwisselbaar.

Voorstel voor verbetering:

Bij elk individueel advies moet in een apart luik ook aangeven worden:

- Voor welke andere organisaties/projecten/artiesten de beoordeelde organisatie belangrijk is;
- Op welke wijze de beoordeelde organisatie belangrijk is in het landschap, voor andere organisaties/projecten/artiesten.

Dit aandachtspunt moet expliciet in het Draaiboek voorzien worden.

5. Zorg voor een eerlijke weging van de ministeriële aandachtspunten

Een minister kan aandachtspunten formuleren met de vraag dat de beoordelaars daar speciale aandacht voor hebben. Er is echter geen duidelijkheid over de wijze waarop dergelijke aandachtspunten (mogen) meespelen in het beoordelingsproces.

In elk geval zal niet elk ministerieel aandachtspunt voor elke organisatie relevant zijn. Er moet vermeden worden dat, op een bepaald (slot)moment in het beoordelingsproces, goede initiatieven toch niet in het 'Toekomstplan' worden opgenomen, enkel omdat ze niet 'scoren' op een gevraagd ministerieel aandachtspunt. Want misschien is dat punt voor de werking in kwestie niet eens relevant (vb. *tewerkstelling van kunstenaars bij reflectieve organisaties*). Indien deze organisatie in dat geval bij de beoordeling van dat punt een onvoldoende quotering zou krijgen, komt deze organisatie onterecht onder de radar terecht. Enkel wanneer een bepaald aspect én relevant is én de organisaties er geen antwoord gevat op hebben, kan de commissie hiermee rekening houden bij de beoordeling.

6. Financiële contouren

De evaluatie- en beslissingsronde was bovenmatig gekenmerkt door onzekerheid over essentiële externe financieringsfactoren. Voor de beoordelaars – inhoudelijk en zakelijk – was het niet duidelijk of en in welke mate traditionele financieringsbronnen en flankerende maatregelen zoals de lokale en provinciale subsidiëring en de tewerkstellingsmaatregelen (GESCO, DAC) nog zouden bestaan in de periode 2017-2021. Evenmin was er zicht op alternatieven waarover al wel in de wandelgangen werd gesproken (zoals het Regiodecreet).

De context was in elk geval onduidelijk.

Binnen deze context moesten de beoordelaars dus een adviserende uitspraak doen over de hoogte van het eventuele subsidiebedrag. Dit was geen faire opdracht.

Voorstel voor verbetering:

Er moet een duidelijke financiële context worden meegegeven aan de beoordelaars.

Beoordelaars – inhoudelijk en zakelijk – moeten er over waken dat hun (pre)advies geen kiem van onderfinanciering van de organisatie in zich draagt.

7. Quotering

Zelfs als er duidelijke afspraken zijn over de inhouden van het gehanteerde begrippenarsenaal, zelfs al zouden vergelijkbare organisaties dicht naast elkaar worden gelegd, dan nog blijft het onmogelijk om, bij het quoteren, een 'goed' op een onwrikbare manier af te wegen naast een 'zeer goed'. De voornaamste reden voor deze onmogelijke afweging is dat alle dossiers individuele dossiers zijn en dat ze dus enkel op hun eigen merites kunnen worden beoordeeld.

Het huidige schouwspel, met 25 categorieën, zorgde voor verbijstering en ongeloof bij de betrokkenen.

Het feit dat deze cijfers ook nog eens plots als 'ranking' werden gebruikt – terwijl daar geen enkele zinnige reden voor te bedenken viel – leidde tot een drama.

Wij pleiten er dus voor dat een dossier maar vier mogelijke quoteringen kan krijgen:

- Inhoudelijk plan: goed of niet goed
- Zakelijke ondersteuning en omkadering: goed of niet goed

In de wederwoord-procedure (repliek en verhaal) zullen organisaties met een quotering 'goed' toch nog kunnen proberen beoordelingscommissie of administratie te overtuigen wanneer er enkele vraagtekens gesignaleerd werden. Het eindadvies – dat door de minister en de redactieploeg van

'Het Toekomstplan' als puzzelstuk wordt gehanteerd – kan met deze verhelderingen dan nog rekening houden.

Organisaties met een quotering 'niet goed' kunnen een verhaal indienen, in de hoop dat, mits hun verhelderende uitleg, de quotering omgezet wordt in 'goed'.

De minister zal, bij het opstellen en invullen van het Toekomstplan, in eerste instantie beroep doen op dossiers met een dubbele positieve quotering.

Wij willen ons in elk geval uitdrukkelijk uitspreken tegen elke vorm van ranking.

Het kan zijn dat dergelijk systeem, dat – onterecht - de illusie van objectiviteit en doordachtheid creëert, handig is om elke beleidsmatige verantwoordelijkheid te vermijden. Dat mag echter geen reden zijn om dergelijk instrument in het leven te roepen.

Elke vorm van ranking is gebaseerd op een systeem van labels. In deze context – dossiers verdeeld over verschillende commissies; dossiers waarbij de artistieke inhoud primeert, ...- is het onmogelijk om een set van faire en/of objectieve spelregels vast te leggen voor het toekennen van dergelijke labels. Ook al zijn de beoordelaars te goeder trouw, ze kunnen enkel dan willekeurig en vanuit een uiterst subjectief standpunt een etiket toekennen.

8. Kwaliteitsbewaking van de beslissingen en van de rapportage

Over de beoordelingscommissies heen moeten standaarden opgesteld worden voor de wijze waarop tot een besluit wordt gekomen en voor de wijze waarop dit besluit wordt verwoord.

Dat de zakelijke adviezen worden geschreven door één enkel persoon, die met geen enkele collega ruggespraak moet houden, creëert een ongezonde situatie. De supervisie hierbij bleef, in de voorbije ronde, evenmin gegarandeerd.

Niet zelden werden bij het tot stand komen van (negatieve) zakelijke adviezen ook inhoudelijk-artistieke motieven of interpretaties gehanteerd. Ongeacht of deze al dan niet terecht waren, het enige mogelijke eindoordeel kon dan zijn dat 'het artistieke niet spoorde met het zakelijke'.

De beoordeling gebeurt door het invullen van de beoordelaars van vooraf bepaalde velden in OLIAD. Deze velden stemmen niet overeen met de velden die de aanvrager invulde in KIOSK, dat nog enigszins refereert aan de kunstenpraktijk. OLIAD maakt het de beoordelaars gemakkelijk om een advies te formuleren conform de gevraagde criteria. Dit heeft alleszins al tot gevolg dat het advies nog verder wegdraait van het verhaal van de kunstenorganisatie. Wat dus niet echt gunstig is voor het gebruik van dit advies bij de opmaak van het 'Toekomstplan'. Ook Verhaal en Repliek worden hierdoor echter bemoeilijkt: de organisatie moet immers vanuit een ander gegeven (het KIOSK-aanvraagdossier) de OLIAD-format 'verbeteren'

(Pre)adviezen moeten zo neutraal mogelijk verwoord worden. De gehanteerde woordkeuze of 'toonaard' mag niet insinueren; noch lovend, noch denigrerend. Dit geldt in het bijzonder wanneer er verhaald wordt over het artistieke luik.

We pleiten er ook voor dat aan de minister enkel het definitieve advies wordt overgemaakt, vanuit de boerenwijsheid dat ieder maar één kans heeft om een goede eerste indruk te maken.

Preadvies die aan de minister bezorgd worden, bevatten immers ook de eerste versie van de adviezen, met eventueel (materiële) fouten of foutieve inschattingen van de Afdeling Kunsten of de beoordelingscommissie. Dit geeft dan ongewild toch een negatief-vertekend beeld. We stellen daarom voor om:

- enkel het gecorrigeerde advies aan de minister voor te leggen, waarbij dit tweede advies integraal werd aangepast aan de opmerkingen van de organisatie.

- Indien het tweede advies geen wijziging bevat, dan moeten ook de argumenten die de organisatie gebruikte voor Repliek of verhaal toegevoegd worden aan het dossier dat aan de minister wordt overhandigd.

Vooraleer het eindadvies aan de minister wordt overgemaakt, moet het voor de hele commissie toegankelijk worden gesteld. De beoordelaars moeten kunnen nagaan dat deze slotversie inderdaad conform is aan de conclusies in de bespreking.

9. Repliek en Verhaal

Zowel bij een positief als bij een negatief preadvies moeten kunstorganisaties een wederwoord kunnen indienen om wat zij verhelderd of rechtgezet willen zien, aan te kaarten.

De voorwaarden om een ontvankelijk wederwoord te kunnen indienen moeten laagdrempelig zijn. Ten minste moet "foutieve interpretaties of foutieve conclusies" - de meest voor de hand liggende aanleiding voor het willen indienen van een wederwoord - als formele reden voor zowel verhaal als repliek, worden opgenomen.

Het onderscheid tussen de actuele modus operandi van beide procedures is niet nuttig en zorgt voor onterechte ongelijkheid.

Ook het OLIAD-format, waar Verhaal of Repliek zich tegen moeten verhouden, zorgt voor een onnodige moeilijkheid, door het simpele feit dat het afwijkt van het KIOSK-format.

Daarnaast zijn bij OLIAD op enkele plaatsen dezelfde vraag te vinden, waar dan door beoordelingscommissie en Administratie een ander - soms tegenstrijdig - antwoord op wordt gegeven.

Elke vraag zou maar één keer moeten voorkomen; hierbij zouden bc en administratie een gecoördineerd antwoord moeten geven. Op zich zou dit het advies al positief kunnen beïnvloeden; daarnaast maakt dit Repliek/Verhaal gemakkelijker.

Er moet over gewaakt worden dat het eindadvies voldoende en oprecht rekening houdt met de elementen die in Repliek en/of Verhaal werden aangebracht. Dit was nu zeker niet steeds het geval. De procedure biedt hiervoor momenteel ook geen garantie.

In het betere geval was het eindadvies dan een 'juridisch meer waterdichte' versie van het preadvies, maar bleven de kunstorganisaties met hun honger naar een rechtvaardig oordeel achter.

10. Het 'Toekomstplan'

'Het hele plaatje zou uiteindelijk moeten kloppen.'

Het Draaiboek bepaalt dat de administratie de landschapstekening maakt die aan de minister wordt voorgelegd.

Het is voor de buitenwereld niet duidelijk of deze fase van de procedure bij de vorige ronde al dan niet heeft plaatsgevonden. De perceptie is dat het beleid gemakshalve de toevlucht heeft genomen tot het oneigenlijke gebruik van de toegekende labels (1-25) en daarmee elke inhoudelijke verantwoordelijkheid heeft ontvlucht.

De meest cruciale stap - ook de moeilijkste - in het hele beoordelingsproces lijkt gewoonweg niet te hebben plaatsgevonden.

Dit mag volgende keer niet opnieuw (niet) zo gebeuren.

Dit gebeurt echter ook best niet zoals het nu in het Draaiboek wordt bepaald.

Wij hebben er eerder op gewezen dat deze fase in het procedureverloop, indien ze zou gevolgd worden, een tweevoudig probleem herbergt.

Het is niet goed om (enkel) de administratie deze – bij uitstek inhoudelijke – opdracht toe te vertrouwen.

Bovendien moet een 'Toekomstplan' kunnen groeien in een werkproces met een dialoog tussen deskundigen en politiek verantwoordelijken.

Er moet worden over nagedacht of de voorzitters van de beoordelingscommissies, die nu enkel worden ingezet als neutrale procesbegeleiders en enkel op het einde van het proces door de Minister of de afdeling afzonderlijk of samen om advies kunnen gevraagd worden, hierbij een meer significatieve rol kunnen spelen.

In dat geval moeten deze voorzitters ook gekozen en aangeduid worden vanuit de doelstelling dat zij samen zowat het hele kunstenveld afdekken.

11. Overleg met de steden en gemeenten

Het huidige procedurescenario vermeldt dat de minister een 'ontwerp van beslissing' krijgt van de administratie en dat hij daarna nog wel overlegt met steden en gemeentes.

Zoals eerder vermeld: deze procedurestap is bijzonder flou, niet het minst omdat de doelstelling ervan nog niet helder en expliciet werd geformuleerd.

Bovendien speelt dit momentum ook in een vacuüm: er is geen opvolgend, toetsend overleg meer ingepland met voorzitters, commissies, etc. De adviescommissie kan gevraagd worden naar een advies inzake het proces, of niet. Het is de minister die uiteindelijk de (moeilijke) beslissingen zal nemen.

Wij pleiten er voor om het gesprek met de lokale overheden een uitdrukkelijke en heldere plaats te geven bij de opmaak van het 'Toekomstplan'.

12. Toekenning van de eindbedragen

Wij pleiten er voor dat de Vlaamse overheid voldoende middelen besteedt om een performant en kwalitatief kunstenveld te garanderen;

Wij vragen met aandrang dat kunstenuitvoeringsorganisaties die een plek in de realisatie van het 'Toekomstplan' krijgen toegewezen, niet ondergesubsidieerd worden.

Het 'Toekomstplan', als logisch geheel, opgemaakt onder eindredactie van de bevoegde minister, moet binnen de Vlaamse regering een sterk argument zijn om aan bovenstaande terechte vragen tegemoet te komen.